

Brzjavna voščila Vladarske dvojice Visokemu komisarju

Na vdano voščilno brzjavko, ki jo je naslovil Eksc. Visoki Komisar ob 20-letnici revolucije vzvišenima suverenoma, sta blagovolila odgovoriti s sledečo brzjavko:

»Njuni Veličanstvi Kralj in

Cesar ter Kraljica in Cesarica se toplo zahvalujeta ter vrneta Vam ter prebivalstvu najboljša voščila za novo leto. Minister dvora Acquarone.

Praznik Zmage

V sredo, dne 4. novembra, ob priliki obletnice Zmage, bodo javna poslopja okrašena z zastavami. Osebe javnih uradov in zasebnih podjetij bo imelo običajni delovni dan.

Visoki komisar Emilio Graziosi.

Darili Visokega komisarja

Zvezi fašijev ob 20 letnici

Tiskovni urad Zveze fašijev sporoča: Visoki Komisar je daroval Zvezi fašijev ob priliki 20-letnice revolucije vsoto 25.000 lir za pomoč, ki jo izkazuje ženski fašiji v prid tovarištem pod orožjem, ter vsoto 10.000 lir za novi sedež ljubljanskega fašija. Gesta Eksc. Graziosija ne potrebuje nobenega komentarja.

Plemenit dar Italijanskemu kulturnemu zavodu

Direkcija Italijanskega kulturnega zavoda v Ljubljani je prejela s strani ljubljanskega industrijskega dar 2000 lir. Direkcija se je zahvalila za plemeniti dar ter je namenila to vsoto Italijansko-slovenskemu kulturnemu zbirališču.

Ponovno se spričo teh darov izpričuje umevanje vladne oblasti za stranko.

Visoki komisar sprejel rektorja G. astene akademije

Visoki komisar je 31. t. m. v Vladni palači sprejel novega rektorja Glasbene akademije prof. Julija Betetta, ki je Ekscelenci izročil tople pozdrave tudi v imenu učiteljskega zbora. Visoki komisar se je zahvalil za pozdrav ter se je s profesorjem Betettom razgovarjal o nekaterih vprašanjih, tičečih se akademije.

priljubljeni od časa do časa priznati tudi nasprotniki sami. Prav te dni so Japonci izkoristili vse svoje sposobnosti junaških borec na kopnem, na morju in v zraku ter prizadeli Američanom, kakor smo o tem že izbrčno poročali, nove hude udarce, ki so tako veliki, da jih niti Američani niti Angleži ne morejo več prikriti svojih javnosti. Tako se za tako vznemirjenost obrušeno nasprotno orožje krha tudi na tem bojnem področju — japonskem »trdem orehu«...

Cenik za zelenjavo in sadje

Visoki komisar za Ljubljansko pokrajino je izdal nov cenik za zelenjavo in sadje št. 22, ki je veljaven od 1. novembra 1942-XXI. Cene so naslednje (vse za kilogram): solata glavna 4,50, 5,30 (3,30, 3,70); jajčniki (melanci) 6,20, 7,40; paprika zelena 4,50, 5,70 (4,10, 5,30); paradiznik 2,—, 2,40 (1,80, 2,30); radič 7,—, 7,80; špinacea 4,90, 5,70 (3,40, 4,30); zelena 4,90, 5,90 (4,10, 5,10); limone 1, vrste, 15 cm obsega, 3,80, 4,85, na drobno za kos 0,60; jabolka la (na pr. zlata parmena) 6,15, 7,15 (5,70, 6,70); hruške la 6,40, 7,40 (4,85, 5,70); hruške la 5,80, 6,65 (4,—, 4,60); grozdje la 6,—, 7,20; mareni 7,—, 7,80 lire.

Za domačo zelenjavo in sadje v Ljubljani veljajo v trgovini na drobno najvišje cene tedenskega mestnega tržnega cenika, gornji cenik pa velja za uvoženo blago, seveda brez tare. Okrajna načelstva lahko določijo še nižje cene od gori navedenih, vsako zvišanje pa mora biti predhodno odobreno od Visokega komisarata. Ta cenik mora biti izobešen v prodajnih prostorih na dobro vidnem mestu. Trgovci na debelo morajo izročiti kupcem račun z označbo blaga, vrste in enotne cene ter morajo tudi kupci na zahtevo izdati tak račun. Kršitelji se kaznujejo po naredbi z dne 28. januarja 1942-XX, št. 8, in ostalih zakonitih predpisih.

Cene zelenjavi so se s 1. novembrom zvišale za okrog 0,40 lire pri kg, ker se je s tem dnevno za toliko povišala mestna trošarina, določena za čas od 1. novembra do 31. maja v letu (po tarifni postavki 17 e tarife za mestno trošarino v Ljubljani).

Ali ste že odposlali naročilnico za DK?

Preureditev gasilske službe

Visoki komisar za Ljubljansko pokrajino odreja na podlagi člena 3. kr. ukaza z dne 3. maja 1941-XXI št. 291 in smatrajoč za potrebno, da se izvele preureditve gasilske službe v Ljubljanski pokrajini:

Cl. 1. Ustanavlja se in podreja neposredno Visokemu komisaratu Gasilski zbor Ljubljanske pokrajine.

Cl. 2. Gasilski zbor upravlja upravna komisija, kateri predseduje podprefekt in katere člana sta en glavni računovodja in poveljnik zbora. Komisiji je na skrbni upravnica in računska služba zbora. Njene sklepe pa mora odobriti Visoki komisar.

Cl. 3. Pokrajinski poveljnik Gasilskega zbora skrbi za vzdrževanje discipline in za tehnično delovanje zbora. Imenuje ga Glavno razvataljstvo gasilske službe v Rimu »Direzione Generale dei Servizi Antincendi in Roma« in mu je v pomoč potrebno nižje osebe iz drugih pokrajinskih enic po odredbi omenjenega glavnega razvataljstva.

Cl. 4. Sedanje gasilske organizacije se dodeljujejo Gasilskemu zboru, čigar sestavni del je tudi zbor ljubljanskih neestnih poklicnih gasilcev.

Cl. 5. Gradivo, ki je kakorkoli namenjeno za gasilsko službo in vobče za tehnično pomoč, za postavitev in opremo gasilskih domov in poslopja, določena za gasilsko službo, preidejo v last Gasilskega zbora. Na Gasilski zbor preidejo vsa finančna sredstva, ki so jih doslej določale občine in druge ustanove za gasilsko službo in so kakor koli namenjena tej službi.

Cl. 6. Gasilska zajednica in krajevna društva prostovoljnih gasilcev so razpuščena. Gasilski zbor poskrbi, da se zagotovi gasilska služba na ozemlju pokrajine

Gospodarstvo

Ureditev zakola prašičev za družinsko porabo in oddaja slanine pri zakolu

Smatrajoč za potrebno, da se uredita oddaja in klanje prašičev za preskrbo in razdeljevanje mesa in masti, je Visoki komisar za Ljubljansko pokrajino glede na svojo naredbi o klanju prašičev z dne 14. oktobra 1941, XIX izdal naslednjo naredbi, ki je objavljena v »Službenem listu« 31. oktobra in je na ta dan stopila v veljavo, ko so se obenem razveljavile vse nje nasprotujoče ali z njo nezdružljive določbe.

Za zakol namenjenih prašičev so pod zaporo na razpolago Prevodu, ki so mu lastniki prašičev dolžni oddati vse živali kakršnekoji teže, določene za zakol. Od oddaje so izvezti prašiči, ki so določeni za družinsko porabo in za porabo zajedne in rejskih skupnosti v spodaj navedenih mejah.

Za družinsko porabo je določena, da se sme zaklati po 1 prašič na leto za vsakih 5 družinskih članov ali za vsako manjšo družino; največ pa se smejo zaklati 4 prašiči. Za porabo zajedne se sme zaklati po 1 prašič na vsakih 6 oseb, če prašiča rede zavetišča, bolnišnice, sanatoriji, dobrodelne ustanove, oddelki Oboroženih sil, verske združbe ali konvikti, po 1 prašič pa se sme zaklati na vsakih 10 oseb, če redijo prašiče neposredno Dopolavori pri podjetjih za izključno porabo v menzah teh Dopolavorov.

Skupna reja prašičev za družinsko porabo v rejskih skupnostih je dovoljena samo med dvema družinama. Pri tem se glede pravice do zakola štejejo člani obeh družin, kakor da bi pripadali eni sami družini. Razmerje rejske skupnosti mora biti razvidno iz prijave, ki jo mora imetnik prašičev poslati Prevodu z navedbo primka, imena, bivališča in števila družinskih članov prijavitelja in soredja.

Da dobijo dovoljenje za zakol za družinsko porabo ali porabo zajedne, morajo rejci vložiti posebno prošnjo, iz katere mora biti razvidno število družinskih članov in da so rejci. Prošnjo je poslati preko občinskega urada, ki je dolžan nadzorovati pravilnost podatkov, Prevodu, ki izda za vsakega prašiča, katerega zakol se dovoli, posebno dovolilnico.

Vsi tisti, ki v smislu gornjih določb zakolajo prašiče za družinsko porabo, ne morejo tisto leto po dnevu zakola uporabljati nabavnih odrezkov živilskih nakaznic za trde masti in morajo v 15 dneh od dneva zakola predložiti živilske nakaznice občinskemu preskrbovalnemu uradu zaradi odvzema nabavnih odrezkov za te masti.

Zaradi inventariziranja se ustavi prodaja oblačilnih predmetov in obutve do vključno 5. t. m.

Visoki komisar za Ljubljansko pokrajino je glede na naredbi z dne 9. oktobra 1941-XXI št. 123 o ureditvi prodaje oblačilnih predmetov in blaga druge potrošnje in naredbi z dne 7. oktobra 1941-XXI št. 122 s predpisi o porazdeljevanju tekstilnega blaga, obutve in drugih oblačilnih predmetov izdal naslednjo naredbi:

Od 1. novembra 1942-XXI dalje preneha za podjetja, ki izvršujejo javno prodajo tekstilnih izdelkov in manufakture, obutve in drugih oblačilnih predmetov obveznost voditi register na osnovi čl. 2 naredbi z dne 9. oktobra 1941-XXI št. 123. Od tistega dne dalje se mora register, ki ga je člen 1. naredbi 7. oktobra 1941-XXI št. 123 predpisal imenovanim tvrdkam, nadomestiti z registrom prihoda in odhoda blaga glasom formularjev, ki jih je določil Visoki komisar.

Kot začetna postavka, ki jo bodo v prejšnjem členu omenjene tvrdke morale zabeležiti v registru prihoda, naj se vzame ona količina, ki jo kaže inventar blaga, ležečega v trgovinah, skladiščih ali prodajalnicah o polnoči 31. oktobra 1942-XXI. Inventar bodo same tvrdke izvršile po navodilih, ki jih bodo v to svrho dobile od Visokega komisarata.

Inventariziranje se bo vršilo od 1. do 5. novembra 1942-XXI. V teku te dobe bodo tvrdke, čeprav bodo imele odprte trgovine ter se bodo držale običajnih poslovnih ur, ustavile vsako prodajo ali oddajo blaga občinstvu, ki ga omeja pričujoča naredba.

Industriji, obrtniki, gostinsti, trgovski zastopniki z zalogo blaga ter uvozne in izvozne tvrdke, ki ne vrše prodaje občinstvu

Upravičenci smejo zaklati prašiče za družinsko porabo in za porabo zajedne ter rejskih skupnosti samo v času od 1. novembra do 31. aprila, če se prašiči v tem času ne zakolajo, se določijo za oddajo na dogonih, ako bi prizadeti ne nameravali odložiti zakol na naslednjo klavno dobo.

Vsi tisti, ki koljejo za družinsko porabo, morajo dati Prevodu na razpolago del slanine, in sicer v naslednjih količinah: pri zakolu 1 prašiča mora rodbina do 2 članov oddati 6 kg slanine, rodbina od 3 do 4 članov 3 kg, rodbina s 5 in več člani pa 1 kg;

pri zakolu 2 prašičev mora rodbina s 6 do 7 člani oddati 7 kg slanine, rodbina z 8 do 9 članov 4 kg in rodbina z 10 in več člani 2 kg;

pri zakolu 3 prašičev mora rodbina s 11 do 12 članov oddati 8 kg slanine, rodbina s 13 do 14 članov 5 kg, rodbina s 15 in več člani pa 3 kg;

pri zakolu 4 prašičev mora rodbina s 16 do 17 članov oddati 9 kg slanine, rodbina z 18 do 19 članov 6 kg in rodbina z 20 in več članov 4 kg. Če ima družina več kakor 24 rodbinskih članov, odpade dolžnost oddaje slanine.

Rejci oddajo slanino (kar velja tudi za tisti del, ki ga je dolžan oddati soredelj) pri stalnih zbiralnih postajah tvrdki ali po oblaščenju Prevodu po načinu, ki ga predpiše ta zavod. Rejci so odgovorni za to, da se blago ohrani v dobrem stanju do dneva oddaje. Cena pa velja, kakor jo določijo Visoki komisarati.

Da se omogoči stalni pregled svinjereje po razvidu, kakor se je ugotovil s popisom po naredbi z dne 14. oktobra lanskega leta, so vsi lastniki prašičev dolžni prijaviti Prevodu vse spremembe stanja po imenovanem popisu tako glede nakupov živali kakršnekoji teže prireje, kakor tudi glede prodaje in odstopa. Enakemu prijavljanju so zavazani tudi tisti, ki šele prične rediti prašiče. Po teh prijavah vodi Prevod sproti dopolnjevanje kartoteke. Glede vseh določil o dogonih prašičev, in glede oddajanja svinjskega mesa v potrošnjo veljajo določbe členov 4. do 11. naredbi o klanju prašičev z dne 14. oktobra lanskega leta.

Kršitelji določb te naredbi kakor tudi predpisov, ki jih v izvajanju poverjene pristojnosti izda Prevod, se kaznujejo po postopku iz naredbi z dne 26. januarja 1942-XX št. 8 v denarju od 500 do 5000 lir, v hujših primerih pa z zaporo do 2 mesecev.

Imajo takisto dolžnost izvršiti inventar po členu 2. Razen tega morajo od 1. novembra 1942-XXI dalje uvesti posebne listke ob prihodu in izdaji blaga po obrazcih, ki jih je določil Visoki Komisar.

Kršitelji določil pričujoče naredbi bodo kaznovani s sankcijami, predvidenimi v naredbi 26. januarja 1942-XX, št. 8. Pričujoča naredba stopi v veljavo na dan, ki sledi objavi naredbi v Službenem listu.

Maksimalni cenik št. 8

Visoki komisar za Ljubljansko pokrajino je na podlagi naredbi št. 17 z dne 9. maja 1941/XIX določil naslednje maksimalne cene v prodaji na drobno in debelo za spodaj navedeno blago (v oklepajih so navedene dosedanje cene, kolikor so spremenjene): Cene na drobno, pri katerih je všteta trošarina, veljajo za mestno občino Ljubljano in so določene takole:

1) Kruh iz enotne moke v kosih od 100 do 200 g 2,40 lire za kg, v kosih do 500 g 2,30 lire, v kosih do 1000 g 2,20 lire za kg; testenine iz enotne moke 4,15 lire; enotna pšenična moka 2,75 lire (2,60); enotna koruzna moka 2,20 lire; riž »Splendore« 3,15 lire; fižol navadni 6 lir (4,65), boljši 6,90 lire za kg (5,25).

2) Jedilno olje (olivno) 15,80 za liter; surovo maslo 28,90 za kg; slanina soljena 19 lir za kg; mast 18 lir za kg; marmelada v steklenih lončkih od 1 kg, I. vrste 18,20, II. vrste 15,90 lire za kg; v posodah iz lepene od 1 kg, I. vrste 16, II. vrste 14,30 lire; v posodah iz lesa ali drugega materiala od 1 kg, I. vrste 14,90, II. vrste 13,20 lire; v posodah iz lepene od 1 do 5,5 kg, I. vrste 13,70, II. vrste 12 lir; v posodah iz lesa od 1 do 5,5 kg, I. vrste 13,80, II. vrste 12,10; v čebričkih iz lesa od 6 do 25 kg, I. vrste 12,90, II. vrste 11,50 za kg; trda marmelada v kosih po 50 g bruto 0,70 lire za kos, po 100 g bruto 1,40 lire, 250 g neto 3,50 lire, 500 g neto 6,70 lire, 1 kg neto 12,80 lire, 5 kg neto 59,80 lire za kos; marmelada s sadjem v kosih, trda v obliki od 400 g, v parafiniranem papirju in kartonu za kos 7,20 lire; paradiznikova konzerva, dvakrat zgoščena, odprta ali v dozah, 11 lir za kg, trikrat zgoščena 12 lir za kg.

3) Kis: 4% vinski kis 5,20 lire za liter, spirtni kis 3,20 lire za liter.

4) Mleko: 2,20 lire za liter (2); kondenzirano mleko v dozah po 880 g 15,90 lire za dozo, v dozah po 385 g pa 7,55 lire za dozo.

5) Sladkor: sladkorna sipa 7,90 lire za kg, sladkor v kockah 8 lir za kg.

6) Mehka drva, razžagana, franko skladišče trgovca v Ljubljani, 34 lir za sto; trda razžagana franko skladišče trgovca v Ljubljani, 38 lir za sto; bukovo ogelje 1,30 lire za kg (1,25), v vrečah 1,65 lire za kg (1,60); enotno mlo, ki vsebuje 23 do 27% kisline, 4,50 lire za kg.

Cenik za prodajo na debelo bomo objavili v torkovi številki.

Najvišje cene za mleko

Smatrajoč za potrebno, da se določijo nove najvišje cene za presno mleko, je Visoki komisar za Ljubljansko pokrajino izdal naslednjo naredbi, ki je stopila v veljavo 31. oktobra, ko so bile razveljavljene vse druge nje nasprotujoče ali z njo nezdružljive določbe:

Najvišja cena presnemu, neposnetemu mleku, se določa takole: 1. pri proizvajalcu 1,70 lire za liter, 2. v Ljubljani, franko mlekarja, vstevši občinsko trošarino: pri veleprodajalcu 2,10 lire, pri prodajalcu na drobno 2,20 lire.

Kršitelji določb te naredbi se kaznujejo po predpisih naredbi z dne 26. januarja 1942-XX.

Naš predobri papa, sin, brat, stric in svak, gospod

ing. Igo Pehani

redni univerzitetni profesor

nas je davi za vedno zapustil.

Pogreb ljubega pokojnika se bo vršil v ponedeljek 2. novembra ob 3. uri popoldne v žal, iz kapele sv. Nikolaja.

LJUBLJANA, 31. oktobra 1942.

Breda Pehani, hči,
v imenu vsega sorodstva

„Smrt je Življenje, je Ljubezen!“

O našem češčenju mrtvih

Pri nas se spominjamo mrtvih najbolj o Vseh svetih, ko jim prižigamo na popravljenih, očistih in v zelenem ter s cvetjem okrašenih grobovih svečke in lučke. Po skupno za duhovnikom opravljenih popoldanskih molitvah se poda večina ljudstva v gostilno, kjer se v prijetnem razgovoru spominjajo mrtvih, nasevajo njihove vrline, omenjajo škodo, ki je nastala z njihovo smrtjo, ter se dobro podpro z jedjo in pijačo. Ta hoja v gostilno ima kakor bomo videli, svoj izvor v starih nagrobnih gostijah ki jih je zadržala krščanska vera.

Na večer Vseh svetnikov in v jutro vernih duš zvonje po navadi v vseh cerkvah z vsemi zvonovi.

V splošnem misli naše ljudstvo, da so duše na dan vernih duš proste, da hodijo okoli grobov in zvrstoma s pokopališča v cerkev. Tudi o kvadratnih postnih dneh so zunaj tiste duše, ki potrebujejo pomoči pri življenju. Duše pridejo le iz vic in ne trpe dne nobene muke. Iz vic hodijo na vernih duš dan celo v nebesa in smejo ostati tam ves dragi dan. Tiste, za katere so verniki na zemlji izprosil božjo milost in katerim je dodeljeno trpljenje ostanje v nebesih na veke, ostale se pa morajo s koncem dneva vernih duš vrniti v vice.

Ob dnevi, ko hodijo duše okrog, se ne podajajo naši ljudje radi na pot.

Duše prihajajo na vernih duš dan v hiše, v katerih so prej živele, da vidijo svoje ljudi. Zato postavljajo v mnogih naših krajih še zdaj na večer pred vernimi dušami čez noč za duše umrlih vina in tudi vode na mizo, na Koroskem pa vrč piva in hleb kruha. Proti jutru izgineta pijača in kruh z mize, a odnesla ju je gospodinja ali potrošil kak odrasli iz družine.

V nekaterih krajih peko k Vsem svetim gostinjski ali ajdov kruh, ki se imenuje prešče (beseda je nemškega izvora) in ga dobe vsi, ki so pri hiši, dinarji pa za nameštke še ajdovih žgancev. Beračem dele prešče pri cerkvi pred sv. mašo, da bi molili popoldne za verne duše. Prosjaki za Vse svete na sploh ne strajajo niti jedi niti pijače, posebno ne žganja, tako da je nastal rek: nažrl se je ko berač na verne duše. Naše roke so ta čas posebno odprte za reveže.

Namesto prešče peko ponekod le črn kruh.

Tudi hren postavljamo na mizo da bi se mogli rajniti z njim poživiti.

Se v 17. stoletju so pokladali pri nas mrtvim na grob kruha in mesa, posebno svinjine, najbolj priljubljene mesne jedi naših ljudi. Tudi zdaj še prinaša marsikatera ženska svojemu dragemu na grob, kar je imel v življenju najraje: steklenico cvička, tobak ali kaj drugega. Pred nekaj leti se je imel še na ljubljanskem grobišču pri sv. Krištofu prav dobro neki postopaj, ki je spazil na dveh grobeh darove, ki sta jih prinesli žalujoci ženi svojima možema.

Takoj po pogrebu ali ob določenih dneh, ki so posvečeni spominu mrtvih, se zbera še vedno sorodniki in pogrebci (nosarji krste in cerkovniki) h gostiji ali v hiši umrlega ali v gostilni. Ta gostija se imenuje karmina. Za Belo Krajino vem, da so puščali še pred petdesetimi leti pri teh gostijah prazen prostor s potrebnim priborom za rajnega, ki so se ga spominjali ne le v razgovoru, ampak tudi v napitnicah. Začele so se karmine s pomenki o rajnem, končale pa z veselimi popevkami in tudi s rjanjetjo.

Isti pomen kakor karmina ima deloma sedmina ali osmina, ki ne pomeni pri nas le molitev v hiši umrlega sedem dni po smrti (sedminski moliti), temveč tudi gostijo na dan pogreba ali sedmi (osmi) dan po pogrebu. Navadno pa se imenuje zdaj takó

maša, ki se bere sedmi (osmi) dan po smrti in kateri ne sledi pojedina.

Pri pravoslavni, katerih cerkev je zelo konservativna, se je ohranil stari kult mrtvih bolj. Pri Bolgarih se konča pogreb še danes s pojedino na grobu. Tako tudi pri Rusinih in drugod. Okoli groba, ki jim služi za mizo, posedajo moški in ženske po starosti in pijo najprej kozarček žganja, želeč umrlemu nebesa, nakar se lotijo s seboj prinesenih jedi in pijač med katerimi ne manjka tistih, ki jih je imel rajnik najraje. Zato ni krog pri grobu sklenjen, ampak je na dolgem koncu puščen prostor za umrlega. Jedil ne prinesejo le domači, ampak tudi ostali udeleženci pogreba.

Naslednji dan zalijejo grob pri vzglavju z vinom in vodo, kar opravijo ženske tudi tretji dan.

Ob dnevi, posvečenih spominu mrtvih, t. j. ob zadušnicah romajo ponekod v procesijah na groblje. Skoraj vsak grob je pokrit s čistim prtom. Če časte mrtve skupno, si napravijo z zvrnjanjem zemlje dovolj veliko mizo, navadno ob grobu kaknega veljavnejšega moža, ali si jo pa postavijo v tremu cerkve, v kar jih čisto prišli vreme.

Jedi prinesejo mnogo. Poleg kuhanih jedi ocvrte ribe, z medom namazani kruh sir, rdeča jajca itd. Pop, ki opravi molitve in blagoslovi groblje, dobi vedno svoj del.

Megla ki spreminja dan v noč

Med vsemi megli na svetu je londonska megla najbolj zloglasna. Prav primerno so jo označili za mešanico rumene grahove juhe in katrana. V grlu ti dela okus posušenega sira, pomešanega z žveplom, in tudi v nosu ima približno isti učinek kakor prava žveplenka, ki si jo prižgal in prežgadol prikačnil k cigareti. Navzlic temu so Londončani na svojo meglo kot specialiteto na tujem baje ponosni, naj si bo še tako neprijetna in nezdružljiva.

Vzroki londonske megle

Megle so najrazličnejša značaja, vse pa imajo isto osnovo: zrak se je ohladil v takšni meri, da se mora nevidna vlaga zgostiti v vidne delce pare. Ob obalah Zapadne in Severne Evrope nastaja megla večinoma tako, da prodirajo tople zračne struje iz celinske notranjosti ali pa tudi iz subtropskih predelov Atlantskega oceana v razmeroma hladne zračne plasti nad morjem. To vrsto megel opazujejo zato najčim več v poletnih mesecih, med tem ko nastajajo megle nad kopninami večji del v zimski polovici leta. Vzrok za to je v tem, da utegne hladni zrak nad prostranimi kopninami vsebovati več nevidne vlage nego toplejši zrak nad morjem, in se zato z lahkoto zgosti v paro, če v mirnem vremenu temperatura že za malenkost pade.

Zemljepisni položaj Londona v široki rečni dolini nedaleč od morja prinaša vse pogoje za jesenske in zimske megle, a to, da je britska prestolnica obenem eno največjih tovarniških mest na svetu, je krivo najbolj neprijetnih posebnosti njenih megel. Silovite množine dima in saj, ki se dvigajo podnevi in ponoči iz gozdov dimnikov, n. m. izhodov navzgor pa se vežejo z delci pare, ki težijo nad mestom. Noben veter ne preganja te goste, umazane grmade čada naprej a razmeroma toplu zračna plast nad hišami preprečuje seveda še bolj, da bi se meglene mase ob tleh dvignile v višino. Kakor pokrov nad loncem učinkuje ta topla zračna plast in pod njim leži zadušljiva, umazana megla, ki zakriva nebesno svetlobo in spreminja dan v noč.

Velika umrljivost

V brezvetrju ležijo megle dneve in dneve na londonskih ulicah, med tem pa postaja ozračje čedalje bolj umazano. Kemistične analize so pokazale, da se v zelo gosti londonski megli količina ogljikovega dioksida v zraku dvigne na trikratni ali celo na štirikratni normalni iznos. To je za zdravje seveda zelo neugodno. Prehladi, vnetja dihalnih organov, epidemična obolenja strašno narasejo, telesna odpornost nazaduje, a umrljivost, zlasti med stariimi in slabotnimi ljudmi, se v takšnih časih hitro dvigne. To ni nič čudnega, ko pa trpi celo mrtvi kamen. Večji odstotek žveplave kisline v zraku žre celo zgradbe in spomenike. Popolnoma tesno ne moreta zapreti stanovanja nobeno okno in nobena vrata, pa trpijo tudi umetnine po javnih galerijah in v hišah.

Naši bralci se bodo še spominjali, kako je v decembru 1930. del doline Moze v Belgiji obiskala skrivnostna, ubijajoča megla. Nad 60 oseb je umrlo, nad 200 jih je hudo zbolelo. Ko je nekoliko dni pozneje London spet zagrnila megla, je nastala v mestu prava panika. Mnogo ljudi je pobegnilo na deželo, toda ta strah je bil prilično odveč, kajti položaj Londona v široki in ploski rečni dolini preprečuje strupenim plinom iz tovarniških dimnikov, da bi se preveč zgostili in zagatili, kakor se je to, na žalost, lahko zgodilo v globoki in ozki dolini Moze.

Ukrepi zoper meglo

Londonske megle v ostalem niso več tako hude kakor v prejšnjih časih. Ze pred 300 leti so posvetili napredni možgani svojo pozornost nesnagi v londonskem ozračju. Njihovi napori, da bi jo odpravili, pa so bili splošno zmanjani, zlo se je celo povečalo, dokler ni bila vlada ob koncu 19. stoletja prisiljena, da seže po širokopoltnih ukrepih. Narodna družba za odpravo dimne nadloge je izsilila zakone, ki dajejo mestnim oblastvom možnost za nastop proti nerednemu in brezobzirnemu »gospodarjenju« s tovarniškim dimom in dimom sploh. Premog pred uporabo na poseben način pripravijo, mnoge tovarne so si vgradile sežigalne stroje, ki skrbijo za štediti-

Večkrat nabere toliko kruha, da hrani z lahko delj časa svoje svinje.

Vsaka prva kupica ali kosček hrane je namenjen rajniku, ki jih naravnost povabijo: Sveti dedi, pridite k nam jesti! — Po gostiji jih odpuste z besedami: Sveti dedi, pojdit zdej v nebo!

Te nagrobne gostije se končajo neredno s pijanostjo. Napite ženske prespe noč kar na grobovih. Drugo jutro raznašajo za resnico, kar se jim je sanjalo.

Kar ostane jedi in pijače, jo dobe prosjaki, ki nosijo s seboj poleg torb posebne posode za žganje.

Tudi oticam natrosijo jedi.

Prvotni pomen teh gostij je jasen: rajni se jih udeležijo sam. Njemu so namenjene.

Tudi vino in med se razliva po grobeh, da bi mrtvi pili in jedli.

Vse te navade so preostanki iz poganskih časov. Arabec Ibn Dosta (okoli 900 po Kr.) piše o Slovanih: Na obletnico smrti so prinesli na gomilo, na katero so bili postavili dan po zažganju mrtveca veliko žaro do 20 z medicino napolnjenih vrčev, da so se gostili sorodniki.

Splošnevanje dedov se kaže v antiki posebno v češčenju herojev. Krščanska cerkev je prenesla to češčenje na mučenike in je prirejala za njihove praznike (dokazano je da vsaj od l. 65. po Kr.) ljubeznice (agape), katere je morala pozneje odpraviti, ker so se končavale s pijanostjo.

Mnoge teh navad spominja na običaje pri Grkih in Rimljanih in pri še starejših narodih.

Tudi Tebi se bo približala nekoč s hitrim korakom.

In tedaj ne trepetaj pred njo!

Z radostjo pozdravi to cvetno hčerko prirode in poljubi jo v ljubezni do življenja — saj Smrt je Življenje, je Ljubezen!

Pavel Grošelj (1884—1940, napis na njegovem nagrobniku pri Sv. Križu)

Pri Bolgarih izkoplje pri pogrebu pop luknjo v grob, da nasuje vanjo vode in jedil. To spominja na cevi v starih egiptovskih in grških grobovih ali na grške grobove 6. in 5. stoletja, na katerih so stale velikanske amfore (vrči) z vročo vodo, da sta mogli jed in pijačo mrtvemu dotekati.

Čas pa izpreminja nazore in izpodjedu navade. Ne bo več dolgo, da se bomo rajnih samo še pobožno spominjali ali pa še to ne, če pojde razvoj človeškega življenja v smer materialne surovosti.

Dr. J. L.

Joža Bekš:

Prušnja na sina,

ki se je 9. junija 1939 smrtno ponesrečil

Ne bom iz sladkega Te dramil spanja in groba Tvojega rosiš s solzami, odkar sem razodel, da našel v jami vrhunec si popolnosti spoznanja.

Svetli spomin na Té naj me ohranja in njo z menoj, ki v bridki je omami prenašala najtežji križ med nami in ki noč sleherni o Tebi sanja. —

Na grobu danes naj prižgem to svečko, da laže Tvoji se otmem pozabl, Ti pa nevzdravno spavaj, zlati dečko!

A ko me smrt za grošno grlo zgrabi, vsaj Ti takrat, moj nepoznani Srečko, odpuščajajo k Sebi me povabi! —

Iz Hrvatske

Italijanski poslanik Rdečemu križu. Izredni poslanik in polnomočni minister Kraljevine Italije v Zagrebu je poklonil hrvaškemu Rdečemu križu 10.000 kun in oblačila.

Pospeševanje svilgojstva v Baranji. V Baranji je bilo prejšnje čase dolgo razvito svilgojstvo, ki se je pa v zadnjih letih razemarilo. Tvorinica svilene preje v Osljeku je že začela razpadati. Za popravilo poslopj so zdaj potrebovali skoro 4 milijone kun. Prihodnji mesec pride iz Zagreba posebno odposlanstvo ministrstva za narodno gospodarstvo, ki bo storilo potrebne ukrepe, da bo svilarstvo spet postalo donosna gospolarska panega v teh krajih.

Napredovanja ustaških častnikov. S Poljanskovo odredbo so napredovali ustaški podpolkovnik Evgen Kvaternik v čin polkovnika; v isti čin sta napredovala tudi Mijo Bzik in Ivan Javor, prof. Mirko Kolarić pa je napredoval v čin rezervnega ustaškega majora.

Zamenjava zagrebeškega drobiža. Mestno načelstvo v Zagrebu je sporočilo, da se bo drobiž mestne izdaje po 50 banic in po 26. in 2. kuni zamenjal za državni denar od 1. oktobra do 15. novembra. Po gnanjem roku novčanice mestne izdaje ne bodo več plačilno sredstvo in izgube vsako veljavo.

Hrvati so štedljivi narod. »Hrvatski Radiš« je uvedel poseben način štednje, ki se je prav dobro obnesel. Od začetka letošnjega leta do konca septembra je bilo v »hranilno kolo« vplačanih že okoli 40 milijonov kun. Za čase, v katerih živimo, je to pomembna vsota.

Slovaški književnik v Zagrebu. Te dni se mudi v hrvatski prestolnici znani slovaški književnik Rudo Strženec, ki je bil zadnja leta tiskovni ataše pri slovaškem poslanstvu v Berlinu. Svrha njegovega bivanja na Hrvatskem je navezati tesnejše stike med hrvatskimi in slovaškimi književniki.

EL HAKIM

(ZDRAVNIK)

Tak je naslov romana, ki bo v prvi polovici novembra izšel kot druga knjiga v zbirki »Dobra knjiga«. Roman bo obsegal okrog 300 strani in spada med najnovejša in najboljša dela slovitega švicarsko-nemškega pisatelja J. Knitla, katerega pozna po nekaterih prevodih že tudi naša čitaločka publika. Roman obravnava življenje v sodobnem Egiptu in je že prešel v svetovno zgodovino.

Naročite se na romane DK!

Če si hočete zagotoviti to odlično Knitlovo delo po izredno nizki ceni, se naročite na zbirko »Dobra knjiga«, če se niste njen naročnik. Nove naročnike sprejemamo le še, dokler je na razpolago še kaj izvodov prve knjige, Mire Pucove izvirnega romana »Tina vodica«.

Pogoji za naročbo

Naročilo velja za eno četrtletje, torej sedaj za mesec oktober, november in december. Vsak mesec izide en roman.

Naročnina se lahko plačuje mesečno in znaša za one naročnike, ki so obenem naročniki »Jutra« ali »Slov. narod«, 8 ali 18 lir, za ostale naročnike pa 9 ali 20 lir na mesec, torej za eno knjigo. Prva cena velja za broširano, druga pa za v platno vezano knjigo.

Naročila sprejemajo uprava in inkasanti naših listov.

Radio Ljubljana

NEDELJA, 1. NOVEMBRA 1942-XXI.

8. Napoved časa — poročila v italijanski. 8.15 Koncert organista Benjamina Zambetti-ja. 11. Prenos pete maše iz Bazilike Presv. Oznaneja v Firenzi. 12. Razlaga Evangelija v italijanski (O. Marino). 12.15 Razlaga Evangelija v slovenščini (O. Sekovanič). 12.30 Poročila v slovenščini. 12.45 Pisana glasba. 13. Napoved časa — poročila v italijanski. 13.15 Poročilo Vrhovnega Poveljstva Oboroženih Sil v slovenščini. 13.10 Pet minut gospoda X. 13.20 Operno glasbo izvajajo mladi umetniki. 13.50 Vojaške pesmi. 14. Poročila v italijanski. 14.15 Koncert radijskega orkestra in komorne zbor, vodi dirigent D. M. Sijanec — Slovenska glasba. 14.45 Poročila v slovenščini. 19.30 Poročila v slovenščini. 19.45 Bolke. 20. Napoved časa — poročila v italijanski. 20.20 Komentar dnevnih dogodkov v slovenščini. 20.45 Lirična prirediteljska družba ELAR: Madame Sans Gene — Glasba — Giordano. V odmorih: predavanje v slovenščini, zanimivosti v slovenščini. 22.45 Poročila v italijanski.

Inserirajte v »Jutro«

Materi

Zakril Te grob je, tu ležiš pod mano in vendar si mi Ti vsa nedosežna, zaklad si bila moj, o mati mila, ki mi ga vzela je usoda neizbežna.

Prinesla sem Ti šopek rož dehtelih, v srcu obliko sem jih položila, prižgala sveče, da v spomin gorijo in duša moja bo za pokoj Tvoj molila.

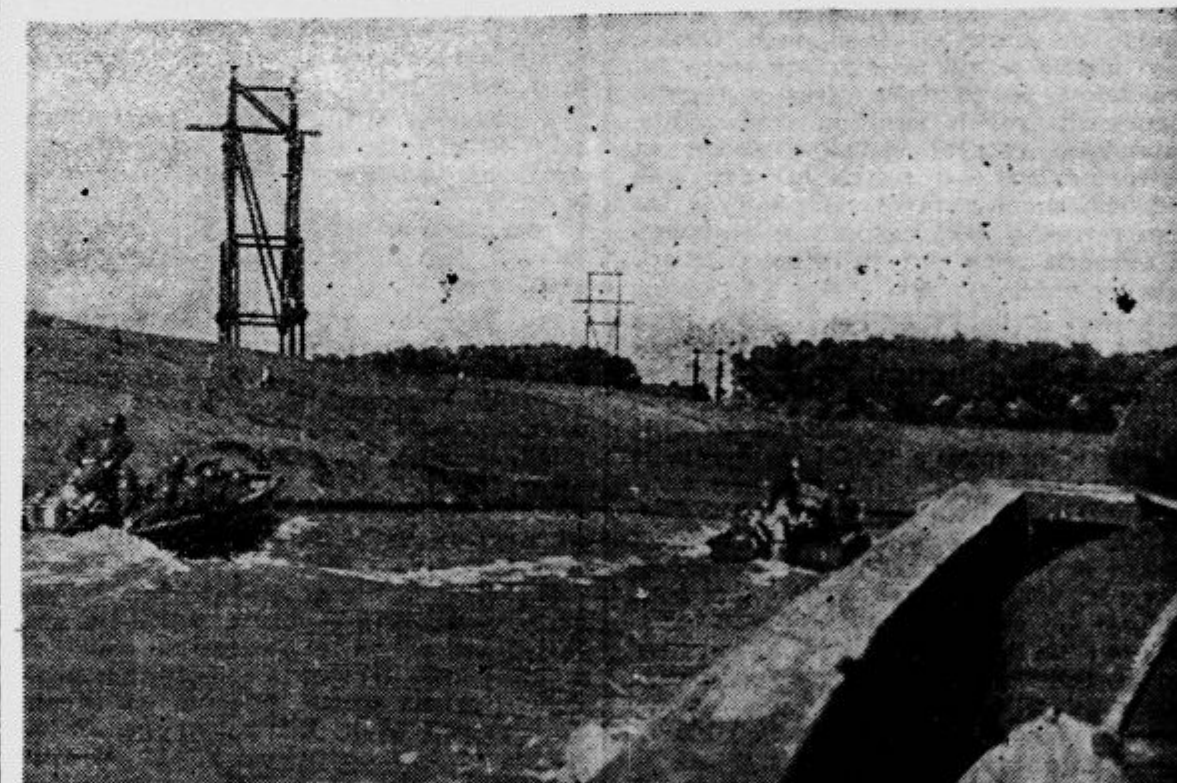
Trepče plamen sveč na Tvojem grobu, na rožah rosa — solze so blesteče, odkar Te ni vse prazno je na svetu, s Teboj mi je ugasnila zvezda sreče.

Zatone sonce, v jutro zopet vstane, se vrne vesna ko se zima skriva, z njo drobne ptičke prilite iz dalje, ne vrne se, kar grob temin zakriva.

Počivaj mirno pod žalujočo tiho, naj moje Te ne motijo bolesti, spomin na Tebe mi je večna lučka, ki sveti mi na osamelih cestih.

Mara. J. Tavčarjeva

Življenje v Odesi se obnavlja

Oboroženi čolni Italijanske vojske v Rusiji na pregledih vzdolž nekega vodnega toka vzhodne fronte

Posebni dopisnik hrvatskega poročevalskega urada Evrope je poslal iz Odesa pismo, iz katerega povzemamo:

Dne 16. t. m. je minilo leto dni, odkar so rumunske čete pod poveljstvom maršala Antonescu prisilile sovjetsko posadko Odesa na umik iz mesta. Še danes se vidi jo po Odesi, ki je po velikosti tretje mesto v Ukrajini, znaki hudih bojev, ki so se vodili po njenih ulicah. Celi bloki hiš so se porušili, medtem ko se vsepovsod vidijo ostanki bunkerjev in barikad, ki so Sovjetom pomagali zadrževati napad Nemcev in Rumunov. V luki se je videlo potopljene ladje, razdejane luške naprave pa pričajo o tem, kolikšen pomen je sovjetska vojaška uprava pripisovala Odesi.

Rumunska uprava je storila vse, da bi se mesto na novo uredilo. Guverner Transnistrije prof. Alexianu namerava v kratkem sedež svoje oblasti prenesti iz Tiraspolja v Odeso, kjer se je začelo življenje normalno razvijati. Kos za kosom so Rumuni odstranjevali vojne sledove, urejali luko in vzpostavljali prometne zveze. Razumljivo je, da je število prebivalstva v mestu manjše, kakor je bilo prej. Računajo, da Odesa zdaj nima več kakor 400.000 prebivalcev in pripišujejo nedostatek 200.000 temu, da so Rusi pri umiku odvedli s seboj del moškega prebivalstva. Razen tega so oblastva izselila žide; samo po sebi razumljivo pa je, da je tudi med boji padlo mnogo ljudi.

Odesa je bila naseljena že pred mnogimi stoletji. Zanimivo je bilo pri njeni izgradnji, da so pod gornjim slojem zemlje sloji gramoza in peska, ki so ga prebivalci Odesa uporabljali pri zidanju. S kopanjem gramoza so nastali pod mestom številni podzemeljski rovi, ki so jih pozneje med seboj

zvezali in predstavljaljo danes zamotano mrežo podzemeljskih hodnikov v skupni dolžini okoli 60 km. Podzemeljske hodnike so uporabljali boljševiki pred letom dni za to, da so zadrževali v njih določeno število svojih vojakov, ki so iz teh skrivališč vršili nasilja in sabotaže. Borbe za zaostanili boljševiški vojniki so trajale še cele mesece po zasedbi mesta in se o njihovih strahotah slisijo pravzaprav povesti. Priprave, da je posadka takega podzemnega hodnika, ko ji ni preostajalo drugega, ker se ni smela vdati, ubila svojega poveljnika in njegovo zaročenico ter jih uporabila za hrano in s tem podaljšala svoj odpor. Ni izključeno, da je še danes v teh podzemeljskih skrivališčih kakšna boljševiška skupina, samo da je zdaj njeno delovanje onemogočeno, ker so vsi izhodi iz podzemlja ali zidani ali minirani, tako da nihče ne more iz rovov priti živ.

Potem ko so se razmere v glavnem uredile, se je začelo gospodarsko življenje v Odesi vidno obnavljati. Izmed mnogih tvornic obratujejo zlasti tiste za predelavo živil in tobačne tovarne. V mestu je vzpostavljena tramvajski promet in tradicionalni promet z odeskiimi kočijami, medtem ko avtomobilov skoraj ni videti. Luka je prav tako odprta za promet ter prihajajo vanjo ne samo posamezne ladje, temveč celo konvoji v zvezi z vojnimi dogodki na Črnem morju. Trgovina so odprte, toda postujejo še vedno po boljševiškem vzorcu. Prodajajo različno blago slabe izdelave. Svojevrsnost in pomenljivost je trgovina po ulicah in trgih, kjer osiromašeno prebivalstvo prodaja posamezne kose svojega pohištva. Ljudje, ki so nekdanj živeli v dobrih razmerah, prodajajo danes, kar koli imajo in kar koli jim pride pod roko, da bi se tako prehranili. Kot plačilno sredstvo v trgovini je zaenkrat

Najstarejša ljubljanska pokopališča

Eno najstarejših ljubljanskih pokopališč je bilo menda nekje na prostoru sedanje kresije

Stara pokopališča nam povedo marsikaj o zgodovini krajev. Najstarejša ljubljanska pokopališča se nam pa niso ohranila in niti več ne vemo za vsa, kje so bila. Prihodnji rodovi bodo najbrž tudi že pozabili, da je bilo pokopališče pri Sv. Krištofu. Življenska sila Ljubljane je bila tako velika, da so se pokopališča morala umikati pred razvijajočim se mestom in so se dušila v njem. Ljubljana je prerasla emonske grobove in svoja pokopališča. Zda se je mesto razširilo tudi že do »novega« pokopališča, do Sv. Križa. Kmalu bodo morali začeti razmišljati, kje bi našli primernejši prostor za novo pokopališče.

Kje so bila prva ljubljanska pokopališča?

Na to vprašanje je težko odgovoriti. Vemo sicer, da je bilo eno najstarejših pokopališč pri šentpetrski cerkvi, vendar ga moramo uvrstiti v novejšo dobo. Kje so bila še starejša mestna pokopališča? Zgodovinarji nas opozarjajo, da so se kristjani v začetku in še dolgo v srednjem veku držali strogih načel, da morajo biti pokopališča oddaljena od obljubljenih krajev. Tega načela so se držali tako trdno, kakor da so, za razliko od poganov, pokopavali mrtve, a ne sežigali. Na to se moramo vsekakor ozirati pri vprašanju, kje je bilo prvo pokopališče srednjeveške Ljubljane. Obseg mesta nam je znan. Vemo, kje je obdajalo mesto obzidje. Pokopališče je torej treba iskati zunaj mestnega obzidja. Vprašanje pa je, kako daleč je bilo pokopališče oddaljeno od mestnega obzidja.

Številne ljubljanske izkopsnine

Čeprav so bile v Ljubljani izkopane izredno številne zgodovinske najdbe, med njimi vendar ni bilo mnogo srednjeveških grobov, da bi lahko po njih sklepali, kje je bilo pokopališče. Rimski grobovi seveda ne spadajo sem; rimska pokopališča ali nekropole seveda nimajo nič skupnega s krščanskimi pokopališči. Znano je, da so Rimljani pokopavali svoje mrtve ob cestah v kamnitih sarkofagih. Niso jih sežigali v vseh dobah in zgodovinarji prav po tem navadno sklepajo, kako star je najdeni sarkofag. V Ljubljani so bili odkopani nešteti rimski grobovi, tudi v novemem času. Vendar je bilo najdenih tudi nekaj grobov iz poznejše dobe. Po najdenih grobovih na kraju sedanje kresije je krajevni zgodovinar prof. Iv. Vrhovec sklepal, da je bilo najbrž tam ljubljansko pokopališče, kar pa seveda ni povsem zanesljivo. Vedeti pa moramo predvsem, da je tam bilo lahko pokopališče le v dobi, ko je Ljubljana segala samo od začetka Karlovske ceste do čevljarkega mostu. Sedanji Mestni trg je pa bil kaj kmalu vključen v mesto, prej kakor je domneval ter dokazoval Vrhovec. Vendar je verjetno, da je bilo tam kdaj ljubljansko pokopališče, a moralo je biti opuščenno že zelo zgodaj, najbrž že v onem tisočletju. Kostni so našli, ko so podirali staro poslopje meščanskega špitaia po potresu.

Pokopavanje v cerkvah in samostanih

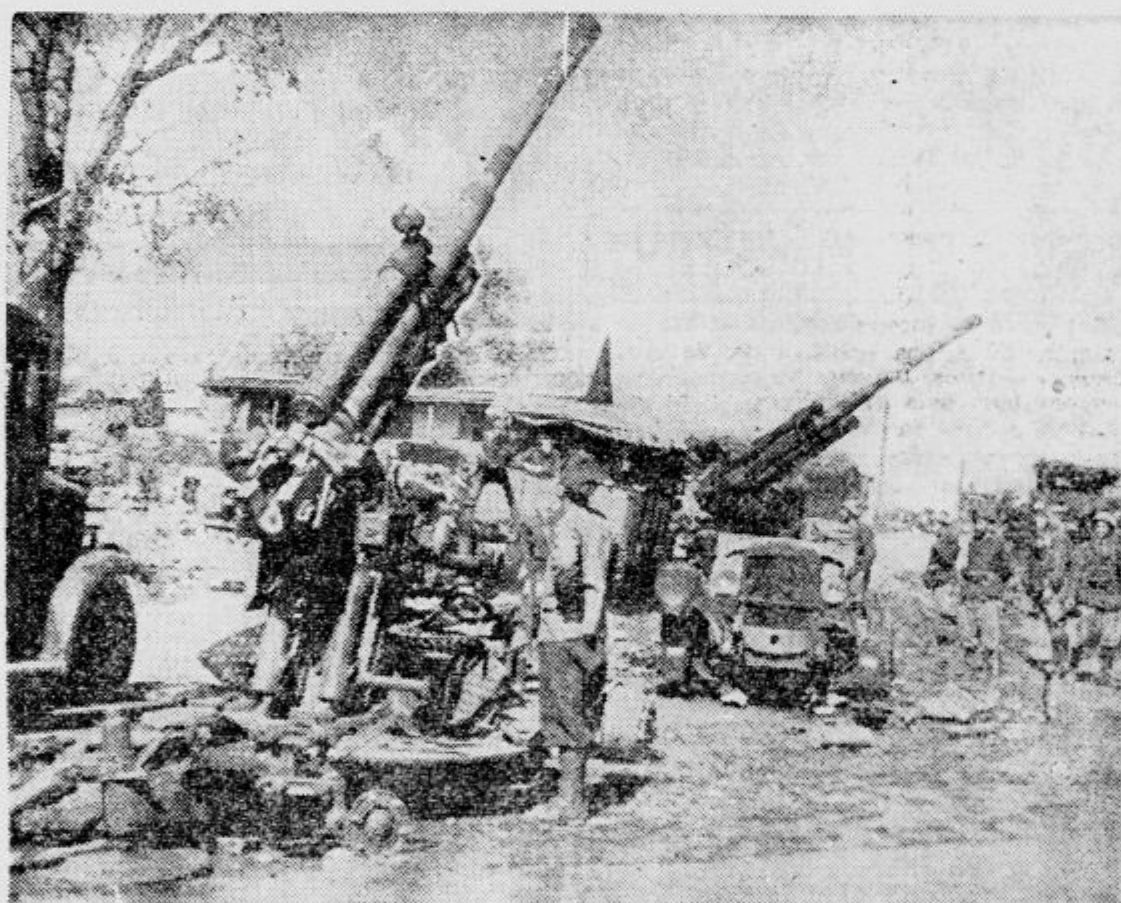
Katoličani se pa niso vedno držali načela, da morajo biti pokopališča oddaljena od krajev. V X. in XI. stoletju so se na cerkvenih zborskih ali celo na cerkvenih mestih, ki so se ga niso več držali dolgo potem. To nam postane razumljivo, če se zamislimo v razmere tistih nemirnih dob, neprestanih bojov, kužnih bolezni in nereda. Vedeti moramo, da je bilo v srednjem veku marsikatero mesto delj časa oblegano. Tedaj pač niso mogli pokopavati mrtvih zunaj mesta ali vsaj ne daleč od njega. Najbrž so tudi precej velikih grobov, ki so začeli pokopavati svoje brate v samostanih. Sicer so imeli tudi menihi v začetku pokopališča na neobljudenih krajih. Ščasom je postalo pokopavanje menihov v samostanih splošno, vendar menda v 13. stoletju še ne. Končno niso pokopavali v samostanu le menihov, temveč tudi posvetne ljudi. V začetku so rečniki oddaljeno odklanjali pokopavanje posvetnih vernikov v samostanu. Niti svojih največjih dobrotnikov niso hoteli pokopati v samostanu. Vrhovec misli, da je v 13. stoletju ni bil pokopan še noben ljubljanc v samostanu, še manj pa v cerkvi. Prvi cerkveni zbor je pokopavanje v cerkvah strogo prepovedal. V cerkvah so smeli hraniti le relikvije. Ščasom se pa željam uglednih vernikov, ki so želeli biti pokopani na svetem kraju, niso mogli več uprati. V začetku je bilo pokopavanje v cerkvah velika izjema; le največji močniki so dosegli to čast, kralji, kardinali in škofji. Eden prvih močnikov, če ne celo prvi, je bil Karol Veliki, ki je bil pokopan v cerkvi (v Aachnu). To se je zgodilo že v 9. stoletju, leta 814. Karol Veliki je bil posebna izjema in vedeti moramo, da je bil pozneje tudi proglasec za svetnika. Seveda so tudi v ljubljanskih cerkvah začeli v tisti dobi, ko se je ta običaj razširil drugje po svetu, pokopavati posvetne vernike.

veljavnejših rodin kranjske dežele, grofi in baroni; tako jih je bilo iz rodbine Auerspergov 20, Elagajev 15, Barba 8 in mnogi drugi. Seveda so pokopavali vernike tudi v drugih ljubljanskih cerkvah, tako v špitalski cerkvi sv. Elizabete, ki je bila dolgo v rokah protestantov. Cerkev so podirli l. 1783. Dokazano je, da so protestanti pokopavali svoje vernike v letih od 1578 do 1596 tudi v drugih ljubljanskih pokopališčih, odnosno cerkvah, in sicer pri šentkrižu, Sv. Jakobu, šentpetru in pri franciskanih.

Šentpetrsko pokopališče največje

Ze tedaj, ko so pokopavali tudi pri drugih ljubljanskih cerkvah, odnosno v njih, je bilo šentpetrsko pokopališče največje. To je razumljivo, saj je bila šentpetrska župnija dolgo največja v deželi in edina ljubljanska. Na šentpetrskem pokopališču seveda niso pokopavali le veljakov, temveč prav tako revne kakor bogate. Ko ugledni ljubljanci niso našli za svoje rajne prostora drugje, so morali biti zadovoljni tudi s prostorom na šentpetrskem pokopališču. Od tega pokopališča se nam je ohranilo le nekaj nagrobnikov, ki so vzdani v cerkev. Iz njih pa sprevidimo, da so tam pokopavali tudi odličnike. Poleg katoličanov so bili pokopani na šentpetrskem pokopališču tudi nekateri veljavni protestanti; kljub hudim trenjem in sporom. Tako je bil tam pokopan Jurij Dalmatin, ki je polagal, razen Trubarja, temelje književni slovenščini, saj je prevel sveto pismo v slovenščino. Tudi Jurij »Kobilca«, kakor so imenovali zasmehljivo nasprotniki Jurija Jurešiča, je bil tam pokopan, razen številnih drugih protestantskih pridigarjev. Vendar so protestanti imeli menda že v 16. stoletju tudi svoje pokopališče, in sicer nekje blizu Ajdovščine.

Opustitev šentpetrskega pokopališča je bila v zvezi s povečanjem šentpetrske vojašnice in v glavnem z vladnim odlokom l. 1779, ko je vladar Marije Terezije prepovedal pokopavanje v obljubljenih krajih. Pokopališče pri šentpetrski cerkvi so morali takoj opustiti in tedaj so morali najti prostor za novega. Cerkev sv. Krištofa je bilo podružnica šentpetra in ker je bila tedaj precej daleč od mesta in imela je primerno zemljišče, so pokopališče določili tam. O tem pokopališču pa tomo zapisali nekaj še prihodnjaki.

Ruski topovi, ki so jih uničili italijanske čete pri napredovanju v ozemlju Dona

Ali bo ženski zopet preveč?

Izgledi nemških deklet na moštitev — Odgovor na zelo razširjeno zmotno mnenje

Tudi laiki ve, da so se ob koncu prve svetovne vojne za mnoga leta zelo zmanjšale možnosti deklet zaradi izgube dveh milijonov za žentev sposobnih mož, in je n. pr. samo pri Nemcih ostalo 1 in pol milijona žensk brez moža. Človek običajno pričakuje v razvoju dogodkov ponovitve, čeprav ga zgodovina k temu ne upravičuje. Vsekakor menijo danes zlasti v Nemčiji mnoga dekleta in matere za moštitev godnih deklet, da stojijo pred vrati zopet strah velikega presežka žensk. Nemški znanstvenik dr. Aleksander Paul odgovarja na to vprašanje z naslednjimi splošno zanimivimi razmotirvanji.

Predvsem ugotavlja, da številno razmerje med moškimi in ženskimi, sposobnimi za zakon in enakimi dekleti, ne zavisi vedno od tega, koliko deklet in deklet se je rodilo pred 20 ali več leti. Tega številnega razmerja ne spreminja samo izpadek zaradi smrti ali vojne. Mnogo bolj sta v tem pogledu važni dve vprašanji: povprečna razlika v poročitveni starosti med moškim in ženo in ali število rojstev pri določenem narodu narašča ali pada.

Če hočemo moštitevne možnosti pravilno oceniti, ne smemo šteti ljubljanskih enega letnika primerjati s številom žensk istega letnika temveč moramo izhajati iz dejstva, da se moštitev poroči povprečno s tri leta mlajšimi ženskami. Torej moramo število moških določenega letnika primerjati s številom žensk tri leta mlajšega letnika. n. pr. moški letnik 1910 z ženskim letom

1913 Če število rojstev pri določenem narodu narašča, je kasnejši letnik močnejši kakor prejšnji. Vsebuje torej več deklet, kakor tisti letnik, iz katerega izhajajo moštitev. To bi kazalo na presežek žensk. Na podlagi števil, veljavnih za Nemčijo, je preizkus pokazal naslednji rezultat:

Če vzamemo n. pr. 10 rojstnih letnikov 1891—1900, ugotovimo, da je bilo v tem času rojenih 9.777.044 deklet in 9.225.910 deklet. Torej je bil dosežen presežek moških za 551.134. Če pa primerjamo število moških teh deset letnikov s številom žensk za 3 leta mlajšega desetletja 1894—1903, je razmerje v starosti 20 let, torej ob nastopu za moštitev sposobne dobe, naslednje: moških je 8.535.365, žensk pa 8.492.107. Presežek moških se je tako zmanjšal od 551.134 na 44.258.

Iz tega sklepajo, da ima moški presežek pri naraščajočem prebivalstvu padajočo tendenco. Enak račun je bil izveden za dobo padca rojstev pri Nemcih, pri čemer je bilo za osnovo število moških osmih letnikov 1923—1930 in število žensk letnikov 1926—1933. Pri teh letnikih se je ob nastopu moštitevne starosti pokazal presežek moških v višini 538.985. Pri narodu, katerega število se manjša, kaže torej presežek moških stopnjujočo tendenco, kar se pravi

PRAKTIČNA ŽENA

— Kaj si dala možu za god?
— To cigar.
— To je pa predrago darilo.
— Kaj še! Nič me ni stalo. Skozi vse leto sem mu jemala cigare drugo za drugo iz doze in jih spravljala.

NAJBOLJŠI ODGOVOR

— Dečko, ali veš, kje se dobi sadje? — vpraša gospod na ulici Janezka.
— Vem — na drevesu, — odgovori deček.

SODOBEN PRIMER

Študentka pride k izpitu in profesor jo vpraša, ali mu more povedati primer iz uporabe kemičnih sredstev v moderni civilizaciji.

— Svetloslaske, — mu odgovori.

z drugimi besedami da se moštitevni izgleda za ženske večajo.

Praktična uporaba te metode preračunavanja v zvezi s podatki nemškega štetja leta 1939 ugotavlja, da so Nemci vstopili v vojno s precejšnjim moškim presežkom. Ze v 12 letnikih 1903 do 1914 je znašal namram ženskim letnikom 1906—1917 nad 600.000. Če se preizkusijo sledeči letniki, se ugotovi zopet okoli 700.000 mož več kakor žensk. Tendenco k stopnjujočemu se moškemu presežku bo šele tedaj izginila, ko bodo stopili v starost sposobno za moštitev rojstni letniki z večjim številom rojstev, torej približno po 10 letih.

Pri praktični presoji moštitevni izgleda pa je treba še upoštevati, da se je v

Nemčiji od leta 1933, naglo večalo število porok, ki jim je ob začetku vojne sledil še nadaljnji izredni val. Ob tem času so se med drugim poročili nenavadno številni moški starejših letnikov, ki pa niso izbrali žensk večinoma iz njim pripadajočih le tri leta mlajših letnikov, temveč iz znatno mlajših. Tako kaže slika, da je veliko število moških letnikov usmerilo svojo izbiro žensk na manjše število mladih za moštitev sposobnih dekletskih letnikov, iz katerih so se omožile dekleta deloma »predčasno«.

Izgledi za moštitev nemških deklet v bližnjih 10 letih so torej zelo ugodni in je zelo upravičeno upanje, da tudi nadaljevanje vojske ne bo v tem pogledu prineslo bistvenih sprememb.

Zakaj je špinača tako čislana?

Marsikateremu bledičnemu meščanskemu otroku je špinača obležala v želodcu v pravem pomenu besede, ker so ga pitali z njo res tako, da se mu je morala pristuditi. Zdravniki radi priporočajo špinačo bledičnim, slabim otrokom in dančancem. Špinača slovi že dolgo kot zelo zdravilna zelenjava. Meščani jo čislajo zaradi njene resnične ali namišljene kakovosti vsaj tako kakor paradiznike in citrone (zaradi vitaminov). Sicer pa iz špinače pripravljamo precej okusne jedi. Najbolj je priljubljena nekakšna omaka h krumpirjevi kaši. Gospodinje jo najraje pripravljajo s smetano. Odrasli silijo tudi z hrane, rdečelične otroke, naj jedo čim več špinače. Toda otroci se navadno otepaajo najbolj prav tistega, kar jim najbolj ponujajo. Včasih so odrasli vprav nesrečni, ker ne morejo preprčati otrok, kako dobra je špinača. Kako je v resnici s špinačo? Poskušajmo na to odgovoriti nekoliko danes. — Po novejših ugotovitvah špinača daje ne vsebuje železa, a njena vrednost je velika zaradi vitamina A.

Špinača in ribje olje

Se bolj kakor špinača, je bilo zasvoženo ribje olje. Zakaj ga omenjamo? Ribje olje je namreč precej sorodno špinači: vsebuje mnogo vitamina A. Po količini vitamina A je ribje olje na prvem mestu. Otroci, ki so morali popiti mnogo ribjega olja in pojedli še več špinače, bi pa rekli, da je na prvem mestu tudi med najbolj neprijetnimi jedmi in zdravili. — Če povemo, da ribje olje in špinača vsebujeta mnogo vitamina A, morate se vedeti kaj več o tem vitaminu. Zakaj je potreben vitamin A in katera živila ga vsebujejo? Strokovanjaki nam povedo, da je vitamin A neobhodno potreben za normalno funkcijo stanice sluznice in kože. Potreben je pa tudi, ker bi se brez njega ne mogla obnavljati propadajoča organska substanca. Ko telo začuti pomanjkanje vitamina A, se kmalu začne kazati škodljive posledice. Tako se začne povrhnjica izsuševati, zlasti na nožnici in veznici. Suha povrhnjica sčasom postane rožena in na nji nastajajo čirni rane. Ob hujšem obolenju roženica razpade in človek oslepi. Pojav te bolezni na očeh strokovnjaki imenujejo: kseroftalmija ali keromalacija. Pomanjkanje vitamina A je lahko tudi vzrok kurje slepote in slepote za barve. Avitaminoza je baje tudi ječmen na očesu, prav tako zaradi pomanjkanja vitamina A. Bolezenskih znakov zaradi pomanjkanja tega vitamina je še več. Suha koža, ki se lušči, prežgodnja osivelost las, ki izgube sijaj ter postanejo krhki in suhi — vse to so znaki avitaminoze A. K znakom te bolezni štejejo tudi motnje v prebavi, prolive, pomanjkanje teka, živčne motnje, slabokrvnost itd. Celotni in žolčni kamni nastajajo zaradi pomanjkanja vitamina A. Dognali so tudi, da je s tem vitaminom mogoče zmanjšati umrljivost za pljučnico. Povsem zanesljivo je, da kurjo slepoto povzroča pomanjkanje vitamina A. Vprav eduvito je, da je kurjo slepoto spoznal že najpomembnejši zdravnik starega veka, Hipokrat ter da jo je zrlavil z jetri namočenimi v medu, kar povsem ustreza modernim načelom zdravilstva.

Živila, ki vsebujejo vitamin A

Vitamin A vsebujejo mnoga živila, tako da je čudno, če ljudje kljub temu obolevajo zaradi pomanjkanja tega vitamina. Vitamin A sicer vsebuje meso in tudi v mleku ga je precej; če pa meso delj časa ne uživamo, je vendar dovolj rastlinske hrane, bogate na vitaminu A, odnosno na njegovih provitaminih. Vedeti moramo, da organizem sprejema vitamin A iz živalske hrane neposredno, n. pr. iz mleka, mesa, sira itd., iz rastlinske hrane pa le karotin in karotinoide, torej še nerazvit vitamin. Ribje olje vsebuje mnogo čistega vitamina A in iz te »surovine« tudi pridobivajo čisti vitamin. Ne smemo se čuditi, da pride pogosto do pomanjkanja vitamina A, kajti mnogo se ga uniči v živilih, preden jih užijemo. Vitamin A je zelo občutljiv za zrak; kmalu se spoji s kisikom ter razpade. To pa velja tudi za provitamine vitamina A. Zato ni le dovolj, da uživamo živila, ki so znana, da vsebujejo vitamin A, temveč moramo uživati tudi takšna, ki imajo v resnici še ta vitamin. Centi pa moramo seveda predvsem tista živila, ki vsebujejo čim več tega vitamina, kajti če je že v njih uničenega precej vitamina ali provitamina, je vendar verjetnost, da jih je nekaj še ohranjenih.

Koliko vitamina A je v živilih

Rekli smo, da vsebuje ribje olje največ vitamina A. Seveda pa ni vsako ribje olje enako dobro in računati je treba, da je včasih v njem že uničenega precej vitamina. Strokovanjaki so ugotovili, da vsebuje ribje olje 10.000 do 500.000 vitaminskih enot vitamina A. Vilimo torej, da je kakovost ribjega olja lahko zelo različna. To velja tudi za druga živila. Prav tako špinača, ki sledi takoj za ribjim oljem po količini vitamina A, ni vedno enako bogata na vitaminih. Računajo, da vsebuje po 25.000 do 60.000 vitamina. Na tretjem mestu je jajčni rumenjaki; vsebuje 10.000 do 50.000 enot vitamina. Približno enake kakovosti je surovo maslo: 5.000 do 50.000 enot. Precej provitamina A — torej ne čistega vitamina — vsebuje rumeno korenje, ki mu daje karotin, t. j. protivitamin, značilno rumeno ali rdečkasto barvo. Nedavno smo pa opozorili, da je tudi nevarnost, če bi uživali preveč rumenega korenja. Vendar smemo reči, da je skoraj večja nevarnost obolenja za avitaminozo kakor za hipervitaminozo, zlasti še, če ne uživamo

mного živalske hrane: mesa, jajc, sira, mleka itd. Poleti hrana nedvomno vsebuje dovolj vitamina A, ko so provitamine v povrhnjici še ohranjeni. Provitamine A vsebujejo še mnogi pridelki. Tako računajo, da je v zeleni zeljnati salati 50.000 vitaminskih enot vitamina A. Tudi v paradiznikih, ki vsebujejo še druge vitamine, je precej vitamina A, 4.000 enot. Skoraj prav toliko ga je v zeleni in stročjem fižolu, okrog 3.500 enot. V mleku je čisti vitamin A, a ga je v primeri z nekaterimi drugimi živali malo: 500 do 2.000 enot. Meščani zelo cenijo borovnice, baje tudi zaradi vitaminov. V resnici se mnogi sklicujejo na vitamine, ko govorijo o posebnostih in kakovosti borovnic. Dognano je, da borovnice vsebujejo do 2.000 vitaminskih enot vitamina.

Ravnajte pazljivo z živili!

Kako prepoznamo živila, koliko vitaminov vsebujejo? To bi bilo res zelo potrebno, da bi živila prepoznali že na zunaj, če vsebujejo vitamine. Težko si je zapomniti, katere vitamine in koliko jih vsebujejo posamezna živila, tabele pa človek tudi ne more imeti pri sebi. V resnici nekatera živila lahko prepoznamo, če vsebujejo vitamin A, odnosno protivitamine. Pravilo je, da povrhnjica in poljski pridelki vsebujejo tem več provitamina A, čim bolj so rumeni, rdeči ali rdečkasti. Najboljši primer je korenje. Da to drži, nam dokazuje tudi primer žita: žito ne vsebuje mnogo rastlinskega barvila, zato pa tudi moka ne vsebuje mnogo vitamina A. Prav tako je malo vitamina A v jedilnem olju, čeprav bi kdo sošil, češ, če je že toliko vitamina A v ribjem olju, zakaj bi ga ne bilo tudi v rastlinskem?! Kakor rečeno, vsebuje maslo precej vitamina A. Zapomniti si pa moramo, da vsako maslo ni enako bogato na tem vitaminu. Precej vitamina se v maslu uniči, če ne ravnamo dovolj pazljivo s tem dragocenim živilom. Ko vemo, da je vitamin A občutljiv za zrak — škoduje mu pa tudi svetloba — bomo maslo shranjevali v temnem prostoru in v posodi — najboljše pod vodo — kamor ne prodira mnogo zraka. Pazljivo moramo ravnati, kolikor je pač mogoče, tudi z drugimi živili, da se v njih ohrani čim več vitamina. Zavedati se morate, da kakovost živil trpi zelo, če so v njih uničeni vitamini. Ni dovolj, da so človek najje do sitosti, kakor pravimo, temveč da s hrano sprejme tudi vse snovi, potrebne organizmu, a ne le tiste, ki mu dajo občutek, da je sit. Ljudje niti ne slutijo, koliko bolezni je treba pripisovati pomanjkanju vitaminov v hrani. Mnogo bolj zdravi bi bili, če bi vedeli o vitaminih več in če ne bi ocenjevali živil zgolj po njihovi hrani: vrednosti kakor so delali prejšnja desetletja. — Zapomnimo si še, katero živila vsebujejo precej karotina, t. j. provitamina A, ker vseh živil preprosti človek vendar ne more presoditi na sam pogled! Karotin se pogosto skriva med zelenilom; na vsebuje ga le korenje. Precej ga je v vsej zelenjavi in zelenem stročju, tudi v grahu, ne le stročjem fižolu. Zanimalo vas bo, da je precej karotina tudi v lisicah, gobah, ki imajo podobno barvo kakor rdeče korenje. Karotine vsebujejo razne vrste močno barvitaga sadja, vendar ga je malo v hruškah in jagodah, kakor trde raziskovalci. Več ga je v paradiznikih kakor v cvetačih, kumarah in rdečem zelju. Čeprav ga ni posebno mnogo v kosmuljah, ribezu, breskvah in v črešnjah, ga je vendar mnogo več kakor v repi, belem zelju, moki in krumpirju. Glede na vitamin A svinjska mast zelo zaostaja za maslom, ker ne vsebuje tega vitamina. Seveda pa moramo živila ocenjevati po tem, koliko vsebujejo vseh vitaminov, ne le ene vrste, čeprav so nekateri vitamini vsaj navidez pomembnejši od drugih.

Pospeševanje ovčereje v Turčiji

Turško kmetijsko ministrstvo si že več let prizadeva zboljšati domače pasme ovac, da bi dajale boljše volne in več mesa. Iz domače volne lahko izdelujejo samo blago za vojaške plašče in podobno, boljše vrste blaga pa mora Turčija uvažati. Da bi se mogla Turčija polagoma osamosvojiti tudi na tem polju, uvažja kmetijsko ministrstvo plemenске ovne merinske pasme iz Nemčije. Nedavno je dobila Turčija iz Nemčije 750 takih ovnov, v kratkem jih pa dobi še toliko. Če se bo hotela Turčija v pogledu dobre volne osamosvojiti, bo morala skozi več let uvažati še približno po 2500 plemen-skih ovnov letno. Uvoz fine volne v obliki oblek in plaščev je znašal pred vojno letno okrog 3 milijone kg, dočim znaša vsa poraba v Turčiji letno 10 milijonov.

POZNA GA

— Ali si čitala danes v novinah članek o tekočem zraku? — vpraša mož ženo.
— Kaj, o tekočem zraku? Zda bom morala pa paziti, da mi še zraka ne popijše.

TEZKA UGANKA

— Mama, jaz imam v žepu nekaj, kar mi ne pade iz njega, tudi če ga obrnem.
— Kaj pa imaš?
— Luknjo.

VEREME JE KRIVO

— Dežnik sem ti posodil že pred desetimi dnevi, pa mi ga še danes vračas.
— Saj nisem jaz kriv, da je ves ta čas deževalo.

